

İmam Birgivi'nin Tasavvuf Anlayış ve Tenkidini Abdülgani Nablusi'nin Şerhi Hakkında Düşünceler

Genç kardeşlerimizden araştırma kabiliyeti olan, okumayı seven, okuduklarını doğru tahlil etmeyi beceren, haddini hududunu bilen, Kur'an ve Sünnet kültürüne bağlı kalmanın şuurunda, o kültürden bizi uzaklaştıran uydurma (soysuz) kelimeleri kullanmama hassasiyetine sahip olanları takdir ve teşvik etmeyi vazife kabul eden bir eğitimci olmaya çalıştım; gayret ettim. Onları tenkit ederken, kırmaktan çok endişe ederim. Çünkü sayıları çok fazla olmadığını düşünürüm.

İmamı Birgivi (1523-1573) yılları arasında yaşamış bir Osmanlı alimi, Asrı Saadetten sonra dokuz asırdan fazla bir zaman geçmiş. Bidat ve hurafeler o günün şartlarına göre çoğalmaya başlamış; o günün hassasiyet sahibi alimleri bu durumu görünce sert tepki göstermesi çok doğal ve tabii karşılanması gerekir. O günün toplum yapısını, hassasiyetlerini, bugünün yapısı ve seviyesine göre değerlendirmek yanlış ve yanıltıcı olur.

İçinde yaşadığımız dönemde, toplumu yanlış yönlendirmeye, batıl görüş ve düşüncelerine alet etmeye çalışanları keşfetmekte başarılı olamayanların 450 sene önce vefat etmiş alimlerin tenkit ve ifadelerindeki maksadını doğru değerlendirmeleri pek kolay bir iş değildir.

Muhterem Hayrettin Karaman Hocamızın TDV İslam Ansiklopedisinde yazdığı C.Afgani maddesi ile ilgili yazısını tenkit etmiş, kendisine yanıldığı hususları anlatmaya çalışmıştım. Hocamız Afgani ile ilgili yazdıklarının doğruluğunu savunmakta ısrar edince, kendisine: "Aynı asırda aynı yaşlarda beraber yaşadığınız, kitaplarına ve faaliyetlerine aşina olduğunuz F.Gülen'i doğru tesbit edemeyen kişiler olarak, 120 sene önce vefat etmiş C.Afgani'yi doğru tanıyıp doğru tanıttığınızı iddia etmek ne kadar inandırıcı olabilir?" demiştim. Merak edenler için yazışmalarımızın yer aldığı yazı linklerini vermekle yetineyim.

1) 📌

<https://www.aynamayansiyenlar.com/makalelerim/cemaleddin-afgani-ile-ilgili-bilgi-kaynaklari/>

2) 📌

<https://www.aynamayansiyenlar.com/makalelerim/f-gulen-ve-c-afgani-benzerligini-anlamak-icin-okunmasi-gereken-kaynaklari-zikrettigim-makalemi-takdim-etmek-uzere-paylastigim-mukaddime-notuma-yapilan-itirazlara-yazdigim-cevaplar/>

3) 📌

<https://www.aynamayansiyenlar.com/makalelerim/c-efgani-f-g-benzerligi-uzerine-notlar/>

Konumuza dönecek olursak, İmam Birgivi 451 sene önce vefat etmiş bir Osmanlı alimi, Onu onun döneminde yaşayan alimlerin tenkit etmesi veya değerlendirmesini anlayabilir; ciddiye alabiliriz. Abdülgani Nablusi de onun ölümünden 68 sene sonra dünyaya gelmiş, yani Nablusi'nin dedesi ve hocaları ile aynı dönemde yaşamış bir alimi Nablusi gibi alimlerin değerlendirmesinde isabet oranı bizden çok daha yüksek olduğunda hiç şüphe yoktur. İslam ümmetinin hususiyetlerinden biri de, yanlışta ittifak etmeme hususiyetidir. Yani İmamı Birgüvi veya Nablusi değerlendirmelerinde müsamaha edilemeyecek veya kabul edilemeyecek hatalar yapmış olsa çağdaşlarının buna sessiz kalmaları mümkün değildir. Bu sebeple günümüzde onlar hakkında araştırma yapanların, teşhis ve tesbitlerini yalnız kendi kanaatleri

olarak ortaya koymaları, selef alimleri içerisinde görüşlerini teyit edecek şahit gösterememeleri bir nakisadır; şüpheyi muciptir.

Çünkü Abdülganî en-Nablusî tasavvufî kişiliği yanında fakih, kelâmcı, müfessir, tarihçi, şair ve edip olarak da tanınır. Bir kısmı küçük risâlelerden oluşan 300'e yakın eser kaleme almıştır. Onun tesbitlerinden farklı bir tesbite bizi inandırabilmeniz için ciddi belge ve şahitlere ihtiyaç vardır; bunu istemek ve beklemek her ilim ehlinin hakkıdır.

Nitekim Mahmut Ay kardeşimizin incelediği kaynaklardan çıkardığı sonucu, aynı kaynakları inceleyip farklı sonuca ulaşanların olmasını nasıl izah edebilir? Ben konuyu uzatmamak için sadece bir misal vereceğim:

TDV İslam Ansiklopedisinde İmam Birgivi maddesini yazan Emrullah Yüksel hocamızın tesbitlerinin hulasası olarak seçtiğim paragrafları okumanız söylemek istediğimi anlamanız için yeterli olacaktır. 📖

İmam Birgivi,

(.....)

Zamanında kabirler üzerine türbe yapılması, buralarda mum yakılması, ücret karşılığında Kur'an okunması gibi bid'atlar ve ayrıca bâtil itikadlarla, kadılar arasında rüşvetin yaygınlaşması, zengin çocuklarına ücretle ilmî pâyeler verilmesi gibi meşrû olmayan uygulamalara karşı da mücadele etti.

(....)

Halkın bid'atları terketmesinden ümidini kesen Birgivi İstanbul'a gidip Bayramiyye tarikatı şeyhi Abdullah Karamânî'ye intisap ederek inzivaya çekildi.

(.....)

Birgivi, kendisi de Bayramiyye müntesibi olmakla birlikte zamanında Sünnî esaslardan sapmış ve bid'atlar ihdas etmiş olan bazı tasavvuf erbabını da eleştirmekten geri durmamış, hatta bir kısım mutasavvıfların bid'at ve aşırılıklarını ortaya koyup tenkit etmek üzere el-Ğavlü'l-vasîte beyne'l-ifrâte ve't-tefrîte adlı bir de risâle yazmış olması yüzünden tasavvuf düşmanı olmakla itham edilmişse de bu iddia isabetsiz görülmüştür. Nitekim et-Ğarîkatü'l-Muhammediyye'nin şârihlerinden ünlü mutasavvıf Abdülganî en-Nablusî (ö. 1143/1731), Birgivi'nin Ehl-i sünnet esaslarına bağlı tasavvuf büyüklerini değil tasavvuf adına bir yığın bid'at ve hurafe ortaya çıkaran sözde mutasavvıfları tenkit ettiğini belirtir (el-Ğadîkatü'n-nediyye, I, 155). **Esasen onun et-Ğarîkatü'l-Muhammediyye'yi telif ederken Gazzâlî'nin İhyâ'ü 'ulûmi'd-dîn'inden çok geniş ölçüde faydalanmış olması da Sünnî tasavvufa bağlılığının açık bir delilidir.** Öte yandan öğrencilerinden Akşehirli Hocazâde Abdünnasîr tarafından yazılan ve Kuşadalı Ahmed Efendi'nin Tercüme-i Evrâd-ı Birgiviyye adıyla Türkçe'ye çevirdiği, **Birgivi'nin yirmi dört saatlik hayat kesitini anlatan bir risâlede de onun çok yoğun bir dinî ve tasavvufî hayat yaşadığı görülmektedir.** Bununla birlikte Birgivi birçok Osmanlı ulemâsından farklı olarak sosyal gelişmeleri de tenkitçi bir yaklaşımla takip etmiştir. Nitekim daha sonraki birçok Osmanlı ilim ve devlet adamının, imparatorluğun içine düştüğü gerilemenin bünyevî sebepleri olarak gösterdiği ve başta devlet adamları, ulemâ, mutasavvıflar gibi seçkin zümreler olmak üzere toplumun çeşitli kesimlerinde hissedilen olumsuz sosyal ve ahlâkî gelişmeleri ve bunların doğuracağı tehlikeli sonuçları Birgivi'nin daha o zamandan görmesi, kendi dönemindeki Osmanlı ulemâsı içinde sosyal gelişmeleri takip eden az sayıdaki münevverlerden biri olduğunu gösterir. Başta et-Ğarîkatü'l-Muhammediyye olmak üzere eserlerinin her devirde büyük ilgi görmesi de ilmî dirayeti yanında dürüst, basiretli, cesur ve sosyal problemler karşısında sorumluluk duygusu taşıyan bir kişilik sahibi olmasının sonucu şeklinde değerlendirilmelidir. 📖

<https://islamansiklopedisi.org.tr/birgivi>

Vahhabi ve Selefi'lerle 42 sene iç içe yaşamış bir eğitimci olarak İmam Birgivi için, "**Osmanlı'nın İbnTeymiyye'si, Vahhabiliğin dolaylı kurucusu, Osmanlı Selefisi**" gibi ifadeleri kim kullandığını bilmem, bilmek de istemem ama bu çirkin ifadeleri İmam Birgivi gibi İhlas abidesi, yiğit bir Osmanlı alimi için kullanmak ona yapılabilecek en büyük hakaret olabileceği kanaatindeyim. Bu satırları yazan aciz bir kardeşiniz olarak İbni Teymiye'nin tasavvufu ikiye ayırdığını, ilk dönemlerdeki hurafelerden uzak tasavvufi anlayışa karşı olmadığını kendi eserlerinden okuma imkanı bulmuş bir eğitimci olarak ona da haksızlık edilmesini istemediğimi belirtmek isterim. Vahhabi ve Selefilerin onu nasıl istismar ettiğini de çok yakından görmüş ve yaşamış bir eğitimciyim.

Vahhabilik de Selefilik de birer İngiliz projesidir. Bu konuda yaşayarak öğrendiklerim bir kitap hacminde olduğu için burada zikretme imkanım yok. Sadece bir makalemin linkini vermekle iktifa edeceğim. 🙏

<https://www.aynamayansiyanlar.com/makalelerim/tohum-dergisi-orta-dogudaki-devletcik-cem-aat-ve-guruplari-dizayn-eden-guc/>

Sonuç olarak:

Mahmut Ay kardeşimizin incelemesini bir defa gözden geçirerek, ikinci defa dikkatli ve not alarak okudum. İncelemesi sonucu, İmam Birgivi kitaplarından aktardığı, onun tasavvuf düşmanlığı veya karşıtlığına delaleti sarih ve net olan tek bir cümle göremedim. Tasavvufun esasından çok tasavvuf adına üretilen hurafe ve yanlışları tenkit ediyor. Dikkatli bir okuyucu, Mezkûr yazı içerisinde dahi, özellikle sonuç değerlendirmesinde bu hususu teyit eden bilgiler görebilir.

15.06.2024 Üsküdar

Ahmet Ziya İbrahimoglu